28.1.2021

Vastaanottaja Eduskunta
Tulevaisuusvaliokunta

Viite Asia: VNS 6/2020 vp Valtionneuvoston selonteko eduskunnalle – Suomen kestävän kasvun ohjelma
https://www.eduskunta.fi/valtiopaivaasiakirjat/VNS+6/2020

Asia

Asiantuntijalausunto tilastoinnin ja erityisesti arvonlisäpohjaisen ulkomaankaupantilastoinnin mahdollisuuksista kuvata kestävää kasvua ja tukea kestävän kasvun siirtymää

Tilastokeskus kiittää mahdollisuudesta antaa kirjallinen lausunto eduskunnan tulevaisuusvaliokunnalle koskien tilastoinnin kestävän kasvun tietopohjaa sekä arvonlisäpohjaisen ulkomaankaupan mahdollisuuksia kuvata ja tukea kestävän kasvun siirtymää.

Kestävän kasvun tietopohja

Suomessa usein käytetyn määritelmän mukaan kestävä kasvu on vähähiilisyyteen ja resurssitehokkuuteen perustuvaa, ekosysteemien toimintakyvyn turvaavaa taloudellista kasvua, joka edistää hyvinvointia ja sosiaalista oikeudenmukaisuutta.[1] Tavoitteena ovat kasvuhuonepäästöjen vähentäminen sekä resurssitehokas luonnonvarojen ja energian kestävä käyttö ilman haitallisia ympäristövaikutuksia ja ekosysteemipalvelujen vaarantumista. Sosiaalisia tavoitteita ovat työllisyyden parantaminen, köyhyyden vähentäminen ja luonnonvarojen globaalisiti vastuullinen käyttö.

Kestävän kasvun tavoitteiden toteutumisen seurannan ja kestävän kasvun alojen määrittelyssä voidaan käyttää tilastotietoja, joilla kuvataan toimialojen taloudellisen toiminnan lisäksi niiden vaikutuksia ympäristöön ja luonnonvarojen käyttöön sekä työllisyyteen. Mikroaineistojen yhdistäminen mahdollistaa laajemman toimialatarkastelun, jolla voidaan seurata esimerkiksi tuotannon ja arvonlisäyksen kehittymistä suhteessa kasvihuonepäästöjen ja jätteiden määrän kehitykseen sekä ympäristöliiketoiminnan ja ympäristösuojelumenojen kehitykseen.

Tilastokeskus tuottaa vihreän kasvun tarkasteluun sopivia tietoja ympäristöliiketoiminnasta, ympäristösuojelumenoista, ympäristöveroista, energian tuotannosta ja kulutuksesta, kansantalouden materiaalivirroista sekä jätteistä ja kasvihuonepäästöistä. Ympäristöliiketoiminta kertoo suoraan, kuinka suuri osa toimialojen tuotannosta, arvonlisäyksestä, työllisyydestä ja viennistä perustuu ympäristön pilaantumista estävään tai luonnonvaroja säästävään toimintaan. Erillisenä selvityksenä on tuotettu kiertotalousliiketoiminnan indikaattorit, jotka kuvaavat muun muassa kiertotalouteen liittyvää tuotantoa, kulutusta ja materiaalivirtoja. Luonnonvarakeskus kokoaa Tilastokeskuksen tietoja biotaloustilastoonsa.

Edellä mainitut tilastot ja indikaattorit kattavat vain osan kestävän ja vihreän kasvun laajasta määritelmästä. Ne ovat kuitenkin hyvä lähtökohta vihreän kasvun tilastolliseen kuvaamiseen, vihreän kasvun tarkempaan määrittelyyn tilastoinnin näkökulmasta sekä lisätiedon tarpeen arviointiin. ***Tilastokeskus tunnistaa etenkin tarpeen laajentaa kestävän kasvun tietopohjaa yritystason tiedoilla, jonka avulla kestävää kasvua olisi mahdollista kuvata talouden poikkileikkaavana ilmiönä.***

[1] Vihreän kasvun mahdollisuudet - Valtioneuvoston kanslian raporttisarja 4/2013

Arvonlisäpohjainen ulkomaankauppa ja kestävä kasvu

Tilastokeskuksen ja OECD:n arvonlisäpohjaisen ulkomaankaupan kehityshanke päättyi vuoden 2020 kesäkuussa ja Tilastokeskus julkaisi indikaattorit yleiseen käyttöön marraskuussa 2020. Arvonlisäpohjaisen ulkomaankaupan kokeellinen tilasto kuvaa entistä tarkemmin muun muassa suomalaisten yritysten vientiä, yritysten osallistumista kansainvälisiin arvoketjuihin sekä työntekijöiden rooleja tuotantoketjuissa.

Tilastojulkaisussa indikaattorit jaetaan toimialan lisäksi yritysten ominaisuuksien mukaan. Syksyn 2020 julkaisussa indikaattorit jaettiin yritysten vientiin osallistumisen mukaan sekä yritysten omistajuuden ja henkilöstömäärän mukaan. Kehityshankkeen aikana kokeiltiin useita eri yritysluokituksia ja julkaistavia luokkia tullaan tulevaisuudessa muuttamaan tai lisäämään käyttäjien tarpeiden mukaan. Määrittämällä kestävän kasvun näkökulmasta olennaiset yritykset, indikaattoreita voisi tarkastella näiden yritysten osalta.

Tuotantoketjuissa yrityksillä on erilaisia rooleja esimerkiksi viennin suhteen; jotkut vievät tuotostaan suoraan ulkomaille ja toisten tuotos kiertää kotimaassa ennen kuin se lopulta päätyy vientiin. Eroja on myös kotimaisten ja ulkomaisten panosten käytössä; jotkut yritykset käyttävät tuotannossaan paljon ulkomailta tuotuja panoksia ja toiset taas ostavat panoksensa kotimaisilta alihankkijoilta. Yritysten tuotantojärjestelyt tukevat siis Suomen taloutta eri tavoin.

Arvonlisäpohjainen ulkomaankauppa -tilasto antaa tarkan kuvan yritysten lisäksi työntekijöiden rooleista tuotantoketjuissa. Työvoimanäkökulma kuvaa sukupuolten sekä eri koulutustason työntekijöiden osallistumista kansainvälisiin tuotantoketjuihin ja näin ulkomaankaupan tuomien hyötyjen ja riskien jakautumista yhteiskunnassa, sekä työvoimarakenteista toimialoilla ja erilaisissa yrityksissä.

Yritysten työvoimarakenteet yhdistettynä arvoketjuintegraatioon antavat lisätietoja ulkomaankauppaan osallistumisen vaatimuksista ja mahdollistajista. Tiedämme esimerkiksi, että ulkomaankauppaan osallistuvat yritykset työllistävät suhteessa enemmän korkeasti koulutettuja työntekijöitä kuin muut yritykset. Tämänkaltaisia työvoimarakenteita, tai vaatimuksia niistä, voi olla myös esimerkiksi kestävän kasvun markkinoilla.

Suomesta löytyy yrityksiä ja toimialoja, jotka ovat jo ottaneet huomattavia askelia kohti ympäristöllisesti kestävämpää tuotantoa. Esimerkiksi *Koksin ja jalostettujen öljytuotteiden valmistus* -toimialalla ulkomaisen arvonlisän osuus bruttoviennissä laski yli kymmenen prosenttiyksikköä vuosien 2013 ja 2018 välillä, heijastaen sekä toimialan tuotannon uusiutumista että laskevia päästöjä ulkomaisten tuotantopanosten tuonnin vähentyessä. Kestävän siirtymän merkkejä on siis jo nähtävissä, mutta vasta karkealla tasolla.

Merkityksellisten indikaattorijaotteluiden lisääminen ja tietojen nopeampi tuotanto ovat arvonlisäpohjaisen ulkomaankauppa -tilaston kaksi tärkeintä kehitystarvetta.

Ville Vertanen
Ylijohtaja

Pontus Lindroos
Yliaktuaari